

ALMANYA'DA YABANCI İŞÇİLER ÜZERİNE SİNEMA FİLMLERİ

Claudia SCHÖNING

I. Giriş. II.1. Türk İşçiler Nereden Geliyorlar? II.2. Nereye Geliyorlar? II.3. Yabancı İşçi Göçünün Nedenleri. II.3.1. İşçilerin Ülkeleri Tarafından. II.3.2. Yabancı İşçi İsteyen Ülkeler Tarafından. II.4. Sosyal ve Kültürel Farklılıklardan Doğan Problemler. III. Filmler. III.1. «Burada Yaban Ellerde». III.2. «Korkunun Can'ı Yemesi». III.3. «Şirin'in Düğünü». IV. Sonuç.

I. Giriş

Yabancı işçiler geçen yıllarda Almanya'da önemli ve çok yanlı bir sosyal grup oluşturdular.

Aynı zamanda onların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumu Alman sosyal biliminde ve sanatta çok önemli bir yer tuttu.

Sanatçılar, hem sosyologlar gibi bu insanların bugünkü sosyal durumuyla, hem de onların kültürel ve geleneksel kökleri Almanlarınkinden tamamen farklı olduğu için Almanya'da ortaya çıkan kültür karşılaşmasıyla ilgileniyorlar.

Onlar çeşitli yapılarıyla, Alman milletinin birlikte yaşamak mecburiyetinde olduğu yabancı işçiler hakkındaki ön yargılara karşı çıkıyorlar, ve bundan dolayı tarafsız kalamıyorlar.

Bu çalışmada örnek olarak Almanya'da çalışan yabancı işçiler hakkında o ülkedeki sinema filmleriyle ilgilenilmektedir. Birinci bölümde bu işçilerin ve ailelerinin yaşam durumu, onların Almanya'ya geliş nedenleri ve bu ülkede karşılaştıkları gerçekleri, ikinci bölümde ise Alman film sanatçılarından seçtiği problemleri gösterilmektedir.

Yukarıda adı geçen iki bölümde vurgulanmak istenen ana düşünce, Alman film yapımcılarının, yaptıkları filmlerle yabancı işçi problemlerini Alman toplumuna tanıtmak için, yabancılık psikozunu silmek, toplumsal ve ekonomik açıdan yabancı işgücünün önemli varlığını ortaya koymak gibi gerçekleri saptamak istemeleridir.

Bu isteklerin gerçekleştirilmesiyle sosyolojik açıdan işgücü gerçeği aşağıdaki çalışmada karşılaştırılmaktadır.

II. 1. Türk istatistiklerine göre Almanya'da çalışan Türk işçilerinin en büyük kısmı Marmara bölgesi, Ankara, İzmir ve Adana'dan gelirler. Halbuki bu bölgeler aynı zamanda Türkiye'deki iç göçün merkezleridir. Orta ve Doğu Anadolu'nun kırsal bölgelerinden Almanya'ya gelen % 33 oranındaki işçi sayısı gibi, büyük şehirlerden Almanya'ya gelen işçilerin de sosyo-kültürel gelişmesi kırsal özellik taşır ⁽¹⁾. Ayrıca, şehire göçmüş olanlar Gecekondu ve şehrin eski semtlerinde oturuyorlar ve bu semtlerin sosyal yaşamı köylerinden farklı değildir. Kadınlar, aynı köylerinde olduğu gibi tamamen eve ve aileye bağlı olup onların evin dışında çalışması ayıp sayılır (örneğin Fabrika). Bu ailelerde dış dünya ile bağlantılar erkeklere aittir ⁽²⁾. Köyde topraksız veya az toprağa sahip olanlar gibi çekirdek aile şeklinde yaşıyorlar, fakat mümkün olursa akraba veya aynı köyden gelmiş olanlar aynı evde veya aynı semttte oturuyorlar. Böylece güç durumda akrabalık burada da sosyal sigorta olarak çalışmaktadır. Çocuklarını akraba veya aynı köyden olanlarla evlendirmek istiyorlar.

Eğitilmelerine göre köyden gelenler ile şehirden gelenler arasında bir fark olabilir, fakat bu fark Almanya'nın ya-

⁽¹⁾ Bundesanstalt für Arbeit. S. 30.

⁽²⁾ Şenyapılı, T.: Gecekondu Kadını. Şenyapılı'nın verdiği istatistğe göre İstanbul'un gecekondu semtlerinde ortalama % 4.25 çalışan kadın var. (14 yaşından büyük), Tablo 8.

şam şartlarına göre küçük sayılır; demek isteniyor ki, ister şehirden, ister köyden gelmiş olsunlar, Almanya'daki yaşamın temelini oluşturan iş sözleşmeleri, sosyal yazışmalar ve kanun (yasa)ları bilme gibi zorlukları eşit şekilde paylaşırlar.

Türkiye'nin köy ve şehirlerindeki alt tabakalarının onur ve moral anlamının ve dine bağlantılarının özelliği büyük bir önem taşır. Onur ve moral anlamı en çok kadınlarla ve erkeklerin kadınlara karşı gösterilen davranışıyla ilgilidir. Çoğu zaman kadın yabancı erkeğe bakmamalı, onunla konuşmamalıdır; kadının vücudu her yerde kapalı olmalı, saçları gözükmemelidir. Kadının en kıymetli tasarrufu kızlık zarı olur, cinsî münasebet sadece düğünden sonra vukua gelebilir. Yazılı kanunlardan çok geleneklerin etkisiyle düzenlenen bu sosyal yaşamdan sapmalar (kadın veya erkek tarafından meydana gelsin), ailelerarası kavga ve ölüm ile sonuçlanabilir.

Dinî bağlantılar, yemeklere göre — domuz eti yasaktır — ve sağlık bilgisine göre — cinsî münasebetten sonra iyice yıkanma gereği — büyük bir önem taşır. Bu yaptırımların moral değeri ve bunlardan Almanya'daki Türkler için meydana gelen problemler aşağıda açıklanacaktır.

Genel anlamda yukarıda açıklanan Türk toplumundaki geleneklere bağlılık, moral ve onur değerleri sadece belirli bir kesit olarak ele alındı. Türkiye dahilinde toplum yapısı bu değerlere kesinkes bağlı değildir, fakat Almanya gibi bir ülkede bu değerler otomatikman ortaya çıkıp büyük problemler oluşturmaktadır.

II. 2. Yabancı işçilerin büyük bir bölümü endüstri alanında ve belediye işyerlerinde (çöp, sokak temizlemesi) iş bulabildikleri için en çok büyük şehirlerde oturuyorlar. Konuşma zorluklarından ve hemşehrilik isteğinden dolayı şehirdeki belli bir çevrede toplanıyorlar. Bunun için kendi toplumlarını oluşturuyorlar ve böylece yaşadıkları yabancı toplumdaki ayrı düşüp Alman toplumuna yabancılaşıyorlar.

Alman toplumu bireyci bir toplumdur; şöyle ki, kişi bütün gereksinmelerini kendisi karşılar. Bunun sebebi bir bölümde üretim ilişkilerini, bir bölümde de devletin sosyal gü-

venliği bir sisteme bağlamış olmasıdır. Böylece ailenin temel fonksiyonları devletçe alınmıştır.

Bu sistemdeki sosyal güvenliğin yabancı işçilere de eşit şekilde dağıtılması prensip olarak mümkündür, fakat işçilerin yazışma trafiğini, konuşma zorluğunu ve her ülkede olan bürokratik zorlukları düşünerek bazı sosyal güvenlik kanunlarından istifade edemezler. Örneğin ellerindeki Alman sağlık karnesiyle Almanya'da bedava diş doktoruna gidebilecekleri halde dişlerini parayla Türkiye'de yaptırırlar. Başka bir örnek : Almanya'da kürtaj ile ilgili istisnai bir kanun olmasına rağmen Türk kadın işçiler korkudan ve dil bilmediğinden dolayı Türkiye'de pahalı ve gizli kürtaj yaptırırlar.

Gelişmiş toplumlarda kişi bir kıymet ifade eder, insan kendi kıymetini kendi tayin eder. Kadınların özgür davranışları bunun için iyi bir örnektir. Bu özgürlüğü Almanya'da yaşıyan çoğu Türk işçiler yanlış anlamaktadırlar. Bir kadına cadde üzerinde doğrudan arkadaşlık teklifi yapılır ve o anda reddedilir. Yabancıların barbarlığını ortaya çıkaran bir peşin hüküm meydana gelir.

Bireyci bir toplumda herkes kendi hakkını ve kendi özgürlüğünü korur, hiç kimse onun bu hakkına ve özgürlüğüne dokunamaz. Bir örnek : Bir Türk ailesi oturdukları evden çıkartılıyor, çünkü bu aile gece çok su kullanıyor ve su gece sessizliğinde gürültü yapıyor. Karşı tarafın gecelik istirahatı bozuluyor. Bu demektir ki, herkesin dinlenme hakkı vardır ve büyük bir kıymet ifade eder. Bu Türk ailesinin önemli ihtiyacı anlayışla ve tolerans verilerek karşılanmaz.

Üretimde yabancı işçiler ağır ve kirli işler için yardımcı işçiler olarak başlangıçta hoş görünürlerdi. İşverenlerin gözüne girmek ve işten çıkarılma korkusundan dolayı insan üstü bir çalışma isteği gösterdiler, bu da Alman işçilerinin onlara karşı düşmanlık hislerini filizlendirdi. İşten çıkarılma korkusu ve en kısa zamanda büyük para biriktirme isteği onları işverenin elinde haklarını arayan Alman işçilerine karşı bir silâh olarak ortaya çıkarır.

II.3. Yabancı işçi göçünün nedenleri :

1. İşçilerin ülkeleri tarafından :

- Az gelişmiş ülkenin kırsal bölgelerinde işsizlik ve/veya bir ailenin yaşamasına yeterli toprak olmadığı
- Bir kişinin kendisinin ve para göndermesi yoluyla ailesinin yaşam durumunun iyileşmesi
- Meslek öğrenme ve tamamlama
- Memlekete döndükten sonra yeni öğrenilmiş meslek ve kazanılmış para ile daha iyi ve daha sağlam bir yaşam kurmak; endüstri ve kırsal proleter sınıftan sosyal gelişmesiyle küçük burjuvaziye geçişin umudu.

2. Yabancı işçiyi isteyen ülkeler tarafından :

- İşgücünün eksikliği
- Az ücretle ve sağlığa elverişsiz iş yerlerini üretime açma isteği
- Üretim kapasitesinin doldurulması
- Rasyonalize etmeden ve otomasyon olmadan istihsal genişlemesi
- Sosyal ve alt yapı masraflarının az olması, çünkü yabancıların uzun zaman kalmaları istenmiyor ("Rotationsprinzip")
- İşgücü fazla olduğu zamanlarda yabancı işçiler iş verenlerin ellerinde ülkenin işçilerine karşı bir silâh oluyorlar : onlar istendiği yerde, istenildiği zamanda çalıştırılıyorlar ve böylece sendikanın işini bozuyorlar. (3)

II.4. Bir tarafta yabancı işçileri çağırmış olan ülkeler, diğer tarafta bu ülkelere gelen misafir işçiler arasında çıkarları dolayısıyla çeşitli karşılaştırmalar yapılabilir. Bu karşılaştırma küçük bir cümle ile de açıklanır : Onlar işgücü istiyorlardı, insan geldi! Ne işgücü gönderen ülkeler, ne de işgücü çağıran ülkeler sosyal, politik ve kişisel problemler bakımından hazır değildiler, bununla birlikte ne misafir işçiler, ne de yerli halk karşılıklı olarak eğitilmemişlerdir. Yabancı işçiler karşısında peşin hükümler ve güvensizlik neti-

(3) Geiselberger, S.: Schwarzbuch, S. 18/19. Nokta 1.3.1. ve 1.3.2. bu kıldaptan çevrilmiştir.

cesi bu işçiler belirli bir bölgede oturup yerli halkla kendi aralarında bir mesafe bırakarak sosyal huzursuzluğa sebep olurlar. Bu huzursuzluğu önlemek için yapılan yasalar yabancılar tarafından anlaşılabilirler, ki bazı bölümleri insanî değildir, çünkü işgücü için çıkartılmış yasalardır.

Sadece işgücü gelmedi, bilakis kendi yasaları ve alışkanlıklarıyla, kendi yaşam hikâyeleri ve kültürel geçmişleriyle, korku ve umutlarıyla insanlar geldiler ve bu durum her Almanyalı tarafından artık bilinmektedir. Pazar yerindeki renkli başörtüleriyle, pantolon üzerinde eteklikleriyle dolaşan kadınlar, işyeri kantininde, fabrikada pişirilmiş domuz eti yerine evden getirilmiş peynir-ekmek yiyen işçiler, okul sıralarında oturup ne Almanca ne de doğru dürüst Türkçe konuşup yazabilen çocuklar. Fakat yabancıların günlük yaşamları, umutları ve korkuları büyük şehirlerin kalın duvarları arasında gizli kalıyor, onların yaşam alışkanlıkları ve şartları kendi memleketlerinde nasıldı, bunu çok az kimse bilmektedir. Bilenler de gerçeği değil, turistik açıklamalardan bilgi sahibidirler.

*
**

III. Almanya'da yabancı işçiler ve onların problemleriyle ilgili sinema filmlerinden görebildiğim üç tanesi Alman seyircisi tarafından ilgi ile karşılandı. Ana fikir ve yapım bakımından farklı olmalarına rağmen, senaryolarında insanlar arasındaki problemlerin işçi göçü ile ortaya çıkış sebeplerini araştırıyorlar.

III.1. «Burada Yaban Ellerde» («Hier in der Fremde»), siyah-beyaz. Yönetmen: Sohrab Shahid Sales, İranlı.

Film belirli bir aksiyon içermez, sadece bir Türk işçisinin yalnızlığını görüntüler. Bu işçi sabahları kalkar, çayını pişirir, masaya oturur ve bomboş odada gözlerini dolaştırır. Karanlık merdivenlerden aşağıya inerken komşu yaşlı kadın kapı aralığından onu gözler. Cadde boyunca giderken, sokaklar, evler, duvarlar, fabrikalar duygusuzdurlar. Diğer Alman insanlar sadece birer figürandır. O tekrar eve gelir, tekrar yaşlı kadın onu gözler, odasında duvarların arasında yalnız kalır. Bazen Türk arkadaşları ziyarete gelir, onlara çay yapar, memlekette, kadından ve çocuklardan anlatırlar.

Kendisinin geçmişi, kimi geride bıraktığı, neden buralara geldiği açıklanmadan kalır, o çok zaman bir dilsizden farksızdır. Arkadaşları giderler ve o tekrar yalnız kalır.

Bir yabancı işçinin birkaç günlük yaşamı bu şekilde gösterilir. Onun için yarın bile bugün gibi soğuk ve umutsuzluktur. Arkadaş ziyaretleri dahi moral takviyesinden ziyade, kendi yalnızlığının bilincine vardığını keskinleştirir.

Bu film bilerek yabancı işçilerin yaşamından belirli bir kısmı alarak çalışır : Yalnızlık. Kamera bu yalnızlığı siyah-beyaz olmasıyla ortaya koyar. Burada samimi bir tebessüme veya caddede oynayan çocuklara yer yoktur. Yalnız adamın görmediğini kamera da görmez. Konuşma yok gibidir. Film yalnızlığın ve monoton bir yaşamın eziciliğini gösteren bir dokümandır. Aynı zamanda anlaşılamayan durum şudur ki, böyle bir insanın bizimle birlikte yaşayabilmesidir. O kimdir? Nereden gelir? Niçin bu yalnızlığa gelmiştir? veya belki o daima böyle yalnızdı. Bütün bu sorulara bu film bir cevap vermez. Adam geçmişsiz ve geleceksiz bir kişisel yalnızlığın içindedir. Adamın yalnızlık içinde olduğu, çünkü çevresi ümitsizdir, veya çevresinin ümitsiz olduğu, çünkü adam onu başka şekilde göremez, hiçbir şekilde film de açıklığa kavuşmaz.

Bütün film elemanları yalnızlığı ve monoton yaşamı sergilemeye birlikte çalışıyorlar. Burada film de bilinmeden monotonlaşıyor. Film seyredilirken uyunabiliyor, çünkü filmde bir gerilim ve hayat yok. Burada görülebilir ki, filmin sanat tarafı filmin esas yapısından ayrı tutulamaz. Yabancı ülkede misafir işçinin yalnızlığı işgücü göçünün temel problemlerinden biridir. Bu problem bu filmle seyirciye istenildiği gibi açıklanamaz, çünkü adamın yalnızlığı ve can sıkıntısı sinema seyircisi üzerine de yansımaktadır.

III.2. «Korkunun Can'ı Yemesi ("Angst essen Seele auf"), renkli. Yönetmen: Rainer Werner Fassbinden, Alman.

Kırk yaşlarındaki temizleyici kadın Emmi tesadüfen yabancı işçilerin buluşma yeri olan bir lokale gelir. Faslı işçi Ali ile tanışır. Birlikte dans ederler, ve işçi onu kadının kendi evine götürür. Kadın onu kahve içmeye davet eder, saatlerce kendi yaşamlarından ve yalnızlıklarından anlatarak sohbet ederler. Dışarıda kuvvetli bir yağmur yağar, ve Ali orada kalır. Gece Ali Emmi'nin yanına gider ve birlikte yatar-

lar. Zamanla bu iki insan arasındaki yaş, cilt rengi, kültür ve alışkanlık farklarına rağmen gayet açık ve özgür bir sevgi gelişmektedir. Komşular dedikodu yaparlar, Emmi kendi çevresinde daima açığa düşer, fakat bu Emmi'yi huzursuz yapmaz. Emmi'nin çocukları annelerinin bu durumundan dolayı Emmi'yi anne olarak reddederler. Bütün bunlara rağmen Ali ile Emmi evlenirler. Bu andan sonra Emmi tamamiyle değişir ve tekrar düzenli bir ev kadını olur. Ali'ye yaşadığı toplumun kültürünü öğretmeye çalışır, nasıl giyinmesi gerektiğini ve çorba içilirken nasıl kaşık tutulacağını ona örnek göstererek açıklar. Bütün bunlardan sonra ikisi de birbirlerine yabancılaşırlar ve en sonunda Ali Emmi'yi tanımadan önce tanıdığı kadınlara tekrar gider.

«Korkunun Can'ı Yemesi» filmi, ana fikir olarak misafir işçiler üzerine yapılmış bir film değildir. Buna rağmen toplum dışına itilmiş iki kişinin, yalnızlıklarının temel sebep benzerliğinden dolayı, birleşmeleri ve bu birleşmeden beklenen farklı bekleyişin sebep olduğu ayrılma ana fikir olarak gösteriliyor. Misafir işçi olarak Ali'nin problemleri sadece Emmi ile ilgiliyse bir anlam ifade ederler.

İkisinin yalnızlığı Ali'yi ve Emmi'yi çok farklı olmalarına rağmen birlikte olmaya sürükler, fakat Emmi kendi yalnızlığından Ali'nin yardımıyla çıkıp topluma tekrar katılmaya gider. Bu anda bütün farklılıklar gene ortaya çıkar. Ali hiçbir zaman bu topluma ait değildir ve yalnız Emmi toplum dışında olduğu zaman Ali onun ile birlikte yaşayabilir. Emmi topluma dahil olduğu zaman Ali yabancılaşır, çünkü kendi geçmişini, isteklerini ve alışkanlıklarını bırakmak istemez, ve o yabancılar yalnızlığına tekrar geri döner.

Burada da yukarıda açıklanan filmdeki gibi sadece çeşitli problemlerden küçük bir bölüm gösterilir: Seksüel ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların tatmin edilme zorlukları, yabancı işçi lokalindeki işçilerde ve Emmi'de eşit bir kader ortaklığı arama, yabancı toplum alışkanlıklarına uyum imkânsızlığı. Fakat bu filmde birinci filme nazaran yalnızlık kamera ile açıklanmayıp farklı kültürlerin insanların karşılaştırılmasıyla açıklığa kavuşur.

III.3. «Şirin'in Düğünü» (« Shirin's Hochzeit»), renkli.
Yönetmen : Helma Sanders, Alman.

Şirin küçük bir Anadolu köyünde yaşar. Daha küçük bir kız iken Mahmut ile sözlenmiştir. Mahmut Almanya'da çalışmakta olup izinli köye geldiği zaman Şirin'e ilgi göstermez. Amcası Şirin'i Ağa'ya vermeye söz verir. Ağa onu köyden götürürken yolda Şirin kaçıp İstanbul'a gelir ve Almanya'ya işçi olarak yazılır. Sadece Mahmut'un Köln'de çalıştığını bilmektedir ve tren ile Köln'e gider. İlk önce Köln şehrinin yabancılığını ve büyüklüğünü düşünmeksizin istasyonda Mahmud'u aramaya başlar. Türk kadın işçiler onu tren den alarak kadınların kaldığı binaya götürürler. Şirin bir fabrikada çalışmaya başlar ve iş yerinde bir Yunanlı işçi kadınla arkadaş olur. İkisi de işten atılıp işsiz oldukları zaman, Şirin bu Yunanlı arkadaşının ve ailesinin yanına taşınır. Temizleyici kadın olarak bir büroda tekrar iş bulur. Bir gün memurların çalışma saatinden sonra temizlik için büroya gelip bir memurun sarhoş bir şekilde kanapede yattığını görür. Tuvaletleri temizlerken bu sarhoş adam onun yanına gelip isteğini gerçekleştirir. Şirin için bu an Mahmud'u arama çabalarının, Mahmud ile birlikte olma umudunun ve tekrar köye dönebilme bekleşinin sonudur. Bu arada da Yunanlı kadın arkadaşını hamile olduğu için tekrar Yunanistan'a dönmektedir.

Şirin caddelerde başıboş, parasız, evsiz dolaşırken bir adam tarafından yemeğe davet edilir ve birlikte yemek yerler, içki içerler. Adam onu arkadaşlarına götürür, çeşitli elbiseler giydirilerek bir işi olacağına söz verilir. Adamın nasıl bir iş teklif ettiğini Şirin hemen anlar, fakat bu teklife karşı gelmek elinde değildir. Diğer iki kiralık kadın ile beraber yabancı işçilerin kaldıkları eve giderler. Orada Mahmud'u görür ve tanır, fakat Mahmud onu tanımaz. İç dünyasındaki fırtınalara rağmen ilk önce parasını alıp Mahmud ile yatar. Onun için artık yaşamın bir anlamı kalmamıştır. Yine bir akşam evden çıktıkları zaman, kadınlardan dolayı kabadayılar arasında çıkan kavgaya şahit olur ve onları terketmek ister. Fakat onlar onu silâh ile tehdit ederek geri dönmesini isterler ve o dönmez. Ateş edilir ve Şirin yere düşer.

«Şirin'in Düşünü» filmi hem işçi göçüyle yabancı işçilerin ülkelerindeki değişikliği (Mahmud Almanya'ya gelmeseydi, onun ve Şirin'in hayatları bilindiği şekilde olabilirdi), hem de bir kişinin yabancı bir toplum ile değiştirilebilmesini

gösteriyor. Aynı zamanda işçi göçünün Türkiye'deki sebepleri ve Almanya'da karşılaştıkları gerçekler açıklanır. Şirin'deki değişikliklerin hepsinin olumsuz olmadığı gösterilir. Şirin yabancı bir toplumda kendi yolunu bulmayı öğrenir, bütün korunma olanaklarından yoksun bağımsız olarak yaşam kavgası verir. Bir yabancı ile, Yunanlı kadın işçiyle, yakın arkadaşlık kurarak, kadın ve işçi olma eşitliği fikrine varır. Sevinçte ve kederde insanların beraber olmaları fikriyle Yunanlı kadın arkadaşıyla birlikte Yunanistan'daki Cuntanın yıkılmasını kutlarlar.

Kadınlar tamamen yabancı bir topluma daha çabuk uyarlar, çünkü çocuktan böyle yetiştirilmişlerdir. Bu tez sosyologlarca öne sürülmektedir ve insan bu filmi seyrederken bu teze inanmaya başlıyor. Fakat namusu elinden gittiğinde içinde bulunduğu psikolojik durum onun tamamen başka bir topluma, başka bir kültüre ve geleneklere ait olduğu görülür. Alman toplumunda bu gibi hareketler önemsiz bir kaza olarak görülür, bu olay mahkeme önünde sarhoş adam için küçük bir ceza ile neticeye bağlanır. Fakat Şirin için bu olay ölümdür. Sonunda kiralık bir kadın olarak Mahmud ile karşılaştığında sadece hayalleriyle mutlu bir eş rolüne çıkar, gerçek hayatta Mahmud ile birlikte olmak onun için erişilemeyecek bir hayaldir.

«Şirin'in Düğünü» bütün yabancı küçük sorunları sergilemeye çalışır : Şirin işçi kadınlar yurduna gelince banyoya götürülür, duvarlara monte edilmiş soğuk ve sıcak su akan musluklardan korkar. Koltuğunun altında daima bir plastik leğen taşımaktadır, ki bu Mahmud'un köye geldiğinde ona verdiği hediyedir. Bir yanda büyük bir banyo küveti olmasına rağmen Şirin bu leğene su doldurarak temizliğini yapar.

Film bir yabancı kadın işçiyi, iş yerinde onu bekleyen şartları gösterir. Bir makineden ne kadar az bilgi sahibi olursa o kadar iyidir, çünkü makine ile değil sadece iş ile ilgilenilir. Komşu iş arkadaşıyla çalışma esnasında konuşmak yasaktır, böyle olmazsa kaza tehlikesi yükselmekte ve üretim azalmaktadır. Ustaların kadın işçilere sataşmalarına karşı engel olunamaz, çünkü iş yerinin devamlılığı bu oyunun sürmesine bağlıdır. Şirin'in Yunanlı kadın arkadaşı gebeli-

ğini saklamaktadır, bu yüzden işini kaybetmesi tehlikesi vardır. Fabrikadan, işten çıkarmalar başladığı zaman bu iki yabancı kadın işçi gene ilk çıkarılanlardandır.

Bu filmde de tekrar sanatsal taraf genel ifade içinde büyük bir önem taşır. Film içerik bakımından bir Türk hikâyesi «Ferhat ile Şirin»e serbest ve modern bir yaklaşımdır. Film süresince memleketine dönme hayalleri ve rüyaları içerisinde bir ses Şirin'e görünmeyen bir arkadaş gibi «Ferhat ile Şirin»den parçaları anlatır, ve bu ses ona cesaret ve anlayış vermeye çalışır. Filmde Şirin'in kendi kültürünün bir parçasının kullanılmasıyla, Şirin'in yetişmiş olduğu his dünyası seyircilere açıklanmaya uğraşılır. Kadın yönetmen Türk yaşamı ve his dünyası hakkında kendi bildikleri üzerine özen göstererek filmdeki Türk oyuncular ile yakın bir işbirliği de kurmuştur. Böylece Türk ve Alman ortak yapımı meydana gelmiştir. Bu çalışma sadece iki milletin ortak çalışması olmayıp yapım şekliyle iki kültürün ortak çalışmasıdır.

IV. Sonuç

Bu üç filmin tartışması gösteriyor ki, sanatsal yapı filmin genel içeriğinden ayrı düşünülemez, çünkü sanatsal yapı filmin içeriğini seyirciye aktarma vazifesini üzerine alır. Eğer kamera «Burada Yabancı Ellerde» filmindeki gibi duygusuz bir şekilde baş roldeki oyuncunun karakterine uyarsa film monoton bir hal alır. Gelişmiş Alman toplumunda bir yabancı işçinin duygusuz yaşamı o kadar büyük bir problemdir ki, filmin her seyirciyi huzursuz yapması gerekir, fakat kameranın sanatsal yönünün zayıflığından dolayı anlatım ortadan kayboluyor. «Şirin'in Düşünü»nde durum tamamen başkadır. Türk ve Alman elemanlarının ortaklaşa uğraşısıyla kamera devamlı çevrenin düşmanlığını göstermeksizin problemler elle tutulur bir şekilde açıklığa kavuşur. Bu dünyanın yabancılığı ve değerleri Şirin'in karşı koymalarıyla ortaya çıkar.

Bu üç film, film olarak birinci kuşağın işçi problemlerini ele alan filmlerdir. Bu filmlerdeki uğraşlar, yalnızlık, yabancı bir dünyada yabancılığın içinde kayboluş, yeni değerlere ve şartlara uyum zorlukları veya uyamama gibi çalışmalarını teşkil eder. İçinde yaşanan ülke, sadece bu yabancı insan-

ların karşısında olan, değişmeden kalan bir düşman gibidir.

Bence ikinci kuşağın film olarak ödevi, toplumun büyük yabancı işçi sayısından dolayı değişmesini tesbit etmelidir. Misafir işçiler artık başkaları, yabancı, geçici ve toplum yapısını değişmeden bıraktıran kimseler değildirler. Onlar da bu sistemde kendilerine bir yer buldular, bu yer en kötüsü dahi olsa, ve bu yeri değiştirmek isteseler bile, artık onları kabullenmek gerekir.

BİBLİYOGRAFYA

- Baumgartner-Karabak, Andrea : Die verkauften Bräute. Türkische Frauen zwischen Kreuzberg und Anatolien, Reinbek bei Hamburg, 1978.
- Bundesanstalt für Arbeit, Sozialversicherungspflichtig beschäftigte ausländische Arbeitnehmer nach der Staatsangehörigkeit im Bundesgebiet und in den Landesarbeitsamtsbezirken, Nürnberg 1975.
- Geiselberger, Siegmund (Hg.): Schwarzbuch : Ausländische Arbeiter, Frankfurt a. M. 1972.
- Kandiyoti, Deniz : Sex Roles and Social Change : A Comparative Appraisal of Turkey's Women, in : Signs. Journal of Women in Culture and Society, Vol. 3, no. 1, Autumn 1977, p. 57 ff.
- Klee, Ernst (Hg.): Gastarbeiter. Analysen und Berichte, Frankfurt a.M. 1972.
- Şenyapılı, Tansı : Metropol Bölgelerin Yeni Bir Ögesi : Gecekondu Kadını. «Türk Toplumunda Kadın» Semineri için hazırlanmış yazı, Mayıs 1978.